

„...nem tudnék munka nélkül élni
egy percnég se!”
Szolgaság, vendégmunka
hajdan és ma élettörténetek tükrében

A hétköznapi ember éli az életét, nem pedig magyarázza azt. Csak ritkán töpreng el a nagy, végső kérdéseken: mi célból vagyok a világon, mi az én életem értelme, mi marad utánam? Ezekre a kérdésekre a nagy gondolkodók, írók, költők megadták, megadják a választ: az élet értelme a folytonos közdelem, a munka, a fától fáig, céltól célig való haladás, kinek-kinek a maga rendjén, helyén.

Tamás Lenke *Ett a bérem, s alutt a hasznom* című kötete hat székelyvarsági életutatót mutat be, különös tekintettel a szolgálta – szolgáló –, illetve vendégmunkás létre. A nyilatkozók kérdések alapján vallanak sorsukról megejtő őszinteséggel, költői tömörséggel, amint a címnek kiemelt mondat is bizonyítja. E vallomásokból is az világlik ki, hogy életüknek értelmet a folytonos küszködés, az önmagukért, családjukért végzett munka ad.

Az éleletsorsok sokban hasonlítanak, de sokban különböznek is egymástól. Azonos a becsület, kitartó munka szeretete, a tanulni vágyás, a honvágy állandó jelenléte az idegenben töltött idő alatt és a nagyon élénk emlékezés. Élettük emlékeztető az idősebbeknek, példa lehet a fiatalabb nemzedéknek.

György János (1958)

A különbség többnyire abban áll, hogy mikor, miképp, miért is vállalták életük egy szakaszában a szolgaságot, vendégmunkát: önként, szükségből, egyéni vagy családi érdekből, esetleg épp társadalmi, gazdasági kényszer folytán. Ilyennek említi a szerző az 1946-os szárazságot követő 1947-es bántásai kitelepítést.

A különbségekre egyenként kitérek, hisz számomra ismerősök a „hősök”, a könyv olvasása különös élményt jelent, az élettörténetek pedig tanulságokat rejtjenek.

Az özv. Józsa Gáspárné Tamás J. Margit élettörténetében különösen megragadott – ami általános is – a gyerekkori emlékek élénksége, a nagy család szigorú, ám demokratikus rendje. A gyermekeknek, bármilyen kicsik is voltak, fel kellett mutatniuk valamit: ivóvizet hordtak, főztek, testvéreket gondoztak stb. A rokonok, barátok megbecsülték, segítettek egymást, osztoztak örömben és bajban, munkában és mulatságban. Elvált a munka és az ünnep.

A szolgálóság Medgyesen, Segesváron, Temesváron egy nagy tanulási folyamat volt számára. A székely szolgálk, szolgálók sose hoztak szégyent nemzetükre. Máiig örömet leli a munkában, a szövésben, melyet átörökít unokáinak is. „Nekem az egész életem cselédsors volt, mert csupa munka volt, de nem volt teher, mert szívesen dolgozom, nem tudnék munka nélkül élni egy percnég se!” – vallotta a kérdezett.

Özv. Fancsali Jánosné Dénes Ilona szintén sokgyermekes családból származik. A sok testvér sok gondot, de sok örömet is jelentett.

A temesvári szolgálóság akkor vágyott sors volt, bár ha tehetne volna, szívesen tanul. Szerették a székely szolgálókat, mert tiszták, dolgozók, becsületesek voltak. Kiemelendő az a nacionalizmus-mentes, jóindulatú viselkedés, ahogyan gazdáik bevezették a városi élet és a román nyelv rejtelmeibe. A román nyelvet máig érvényes pedagógiai érzékkel, életszerű példákkal tanították: kirakták az edényeket el-

mondva a nevüket, visszarakáskor neki kellett visszamondania.

Példamutató az is, ahogyan a megszerzett pénzzel gazdálkodott, gondolt a családjára és a saját jövőjére. Ilus néni ma is jó kedélyű, értékeli az egészséget, a mindennapi örömeket.

Özv. Dénes Mártonné Berkecz Irma élettörténetéből is a nagy család összetartó erejét emelem ki elsőként.

Elmeséli temesvári szolgálóságából eredő, volt gazdáival barátsággá váló, több évtizede tartó, immár országhatáron átnyúló szép kapcsolatának történetét. Kibédi származású volt háziasszonya immár Németországból jár vissza hozzá: „Mi lettünk a kapocs, mely a gyökerekhez, a székelyekhez kötötte”.

Tamás J. Margit (1966)

*A székelyvarsági
súlyomkői Szent Gellért templom
szentelése 2011. szeptember 24-én
Tamás Orsolya felvétele*

Özv. Varga Józsefné Todor Anna küzdelmes élete valóban könyvbe, filmvászonra kívánkozik. Ez már konkrétan kapcsolódik az említett szárazság utáni bánásági kirajzáshoz. Anna néni Ótelekre került. Elgondolkodtató, hogy miként dől el egy-egy gyermek sorsa attól függően, hogy éppen ki fogja meg a kezét a sorsdöntő pillanatban. A szülők sem egyformán vélekedtek a szolgaságról, bár érthető mindkét akkori álláspont. Egyikük azt tartotta, hogy ahol a kilenc gyerek van, ott a tizedik is elfér, a másik azt, hogy ha van elmenni lehetőség, akkor miért nyomorogjon itthon egész életében.

Végigkísérte és kíséri életét a tudás iránti olthatatlan vágy, hisz nem volt lehetősége tanulásra a maga idejében. Ugyancsak máig kíséri a becsületes munka és a szép szeretete. A könyv mellékletében található versei megéjtők.

György János sorsa nem kevésbé göröngyös. Tizenegy éves korától sokat megtapasztalt idegen kenyéren. „Életemben soha semmit ingyen nem kaptam, nem is vártam el, mindenért meg kellett dolgoznom” – vallotta. A sokféle szakmát szinte lopva tanulta el, közben a kötelességtudatot és felelősségérzetet is.

Családja ki is telepedett a Bánáságba. Ő a kecségtető munkajánlatot, kitelepedést azzal háritotta el, hogy valakinek

Dénes Ilona barátnőjével, Jolánnal

itthon is kell maradni, mert ha az elmenteket elfogja a honvágy, hát legyen, aki fogadja őket. Ő a helyszínen tapasztalta, hogy a kitelepedettek nincsenek megnyugodva.

A hányattatás, a szolgasors megtanította arra, hogy megkülönböztesse, mi a jó, mi a rossz. Munkája közben nem csupán magára, hanem családjára és embertársaira is gondol. Tevékeny az élet ma is.

Fabián Csaba fiatal, családos ember, akinek eddigi sorsa azt példázza, hogy a fiatalabb korosztály élete sem könnyebb, csak másként nehéz és küzdelmes. Sorakoznak a bögözi, katona-ságbéli, magyar- és németországi munkával kapcsolatos tapasztalatait, élményei. Kiváló kézügyessége révén, bárhol is volt, mindent meg akart tanulni, amit csak lehetett. Jó érzéssel töltötte el az, hogy egykori munkaadóit itthon fogadhatta, megmutatva nekik szülőföldje értékeit.

A németországi vendégmunkában nehéz elviselni a személytelenséget, hogy a munkások csak számok, nem egyének, ám a meghatározott ideig, meghatározott céllal végzett munkát ki lehet bírni, ha azzal itthon valamit megmutathatnak, felmutathatnak.

A könyv tetszetős borítójával is kínálja magát. Ajánlást, kérdőívet, az élet-történeteket, rövid összehasonlító tanulmányt, szómagyarázatot, vers- és képmellékletet tartalmaz. A *Szolgasorsok egykor és ma* címet viselő tanulmány kitér a munka lehetséges műfaji besorolására, a cseléd fogalom tar-

talmára és időbeni változására, a helyi jellegzetességekre, az iskolához való viszonyra, a bérezésre, a szolgák napi-rendjére, a gazda és szolga kapcsolatának vizsgálatára, a lakáskörülményekre, az étkezésre, az idegen nyelvi környezet hatására, a szolgasorssal való szakításra, a szolgálévek hozadékára, valamint a visszaemlékezések nyelvi megszövegezésére.

Ez a munka szép és igényes példája a „valamit felmutatni” célnak annak a közösségnek az életéből, melynek tagjai vagyunk, és amely iránt értelmiségiként felelősséget érez a szerző.

Tifán Magdolna

Berkeci Irma (1961)